

Райська Т.О.
магістр
Серожим В.И.
канд. екон. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОКРЕМИМИ ВИДАМИ ОБОРОТНІХ АКТИВІВ

Статтю присвячено проблемі управління оборотними активами. В роботі розглянуто суть та економічний зміст управління оборотними активами, як складової частини виробничого потенціалу, значення їх ефективного використання в досягненні фінансової стабільності та розвитку підприємства, визначено загальні засади управління ними для забезпечення сталої та стабільної роботи підприємства. У статті узагальнено подана політика управління окремими видами оборотних активів, зокрема: запасами товарно-матеріальних цінностей, дебіторською заборгованістю, грошовими активами.

The article is devoted to the problem of management of circulating assets. In this article it is viewed the essence and economic substance of management of circulating assets as a constituent productive potential, significance of its effective use in achievement a financial stability and development of enterprise, it is determined general states of its management for ensuring a stable and constant work of enterprise. In the article it is generally presented a policy of management of definite kinds of circulating assets, such as supply of article values, debtor liability, money resources.

Ключові слова: оборотні активи, управління, підприємство, дебіторська заборгованість, грошові активи, запаси.

Вступ. Питання управління оборотними активами підприємств стають все більш актуальними. Система управління оборотними активами розглядається в статті, по-перше, як науковий інструмент дослідження, спосіб розгляду взаємопов'язаних економічних явищ і процесів, по-друге, як взаємопов'язаний комплекс методів і засобів для досягнення певних. Управління оборотними активами підприємства розглянуто як цілеспрямований процес. Формування оптимального обсягу та складу оборотних активів дозволяє забезпечити досягнення поточних і стратегічних цілей та завдань управління. У роботі представлені думки різних авторів, наведені формули для розрахунку.

Метою роботи є з'ясувати загальні засади управління оборотними активами підприємства.

Завданням є визначення основних напрямків управління оборотними активами для підвищення ефективності роботи підприємства.

Методичною основою дослідження є використання методів техніко-економічного аналізу. Методологічною основою статті стали сучасні підходи, дослідження та розробки до аналізу та ефективності використання оборотних активів підприємства.

Результати дослідження. Цілі та характер використання окремих видів оборотних активів мають суттєві відмінні риси. Тому на підприємствах з великим обсягом щодо використання оборотних активів розробляється система управління окремими їх видами:

- 1) запасами товарно-матеріальних цінностей;
- 2) дебіторською заборгованістю;
- 3) грошовими активами, до яких також прирівнюються й короткострокові фінансові вкладення як форма тимчасового використання вільного залишку грошових активів.

Ефективне управління запасами дозволяє знизити тривалість операційного циклу, зменшити поточні витрати на їх збереження, визволити з поточного господарського обороту частину фінансових засобів, реінвестуючи їх в інші активи. Система управління запасами охоплює такі основні етапи робіт:

1. Аналіз запасів товарно-матеріальних цінностей у попередньому періоді.

2. Визначення цілей формування запасів.

3. Оптимізація розміру основних груп поточних запасів.

4. Оптимізація загальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей, що включаються до складу оборотних активів.

5. Формування ефективних систем контролю за рухом запасів на підприємстві.

6. Реальне відображення у фінансовому обліку вартості запасів товарно-матеріальних цінностей в умовах інфляції.

1. Аналіз запасів товарно-матеріальних цінностей у попередньому періоді проводиться на основі чотирьох етапів.

На першому етапі аналізу розглядаються показники загальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей – темпи її динаміки, питома вага в обсязі оборотних активів тощо.

На другому етапі аналізу вивчається структура запасів у розрізі їх видів і основних груп, виявляються сезонні коливання їх розмірів.

На третьому етапі аналізу вивчається ефективність використання різних видів і груп запасів їх обсягу в цілому, яка характеризується показниками їх оборотності.

На четвертому етапі вивчаються обсяг і структура поточних витрат щодо обслуговування запасів у розрізі окремих видів цих витрат.

Отже, основним завданням аналізу є виявлення рівня забезпеченості виробництва та реалізації продукції відповідними запасами товарно-матеріальних цінностей у попередньому періоді й оцінка ефективності їх використання.

2. Визначення цілей формування запасів.

Запаси товарно-матеріальних цінностей, що включаються до складу оборотних активів, можуть створюватися на підприємстві з різними цілями:

а) для забезпечення поточної виробничої діяльності: поточні запаси сировини й матеріалів;

б) для забезпечення поточної збутової діяльності: поточні запаси готової продукції;

в) для накопичення сезонних запасів, для господарського процесу в майбутньому періоді: сезонні запаси сировини, матеріалів, готової продукції тощо.

3. Оптимізація розміру основних груп поточних запасів.

Розкриття суті даного етапу пов'язане з поділом усієї сукупності запасів товарно-матеріальних цінностей на два основних види – виробничі запаси та запаси готової продукції.

4. Оптимізація загальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей, що включаються до складу оборотних активів.

Розрахунок оптимальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей у цілому і за основними їх групами здійснюється за формулою:

$$Z_k = (N_{пз} \times O_o) + Z_{сз} + Z_{сз} + Z_{цп}, \quad (1.9)$$

де Z_k – оптимальна сума запасів на кінець аналізованого періоду;

$N_{пз}$ – норматив запасів поточного збереження, в днях;

O_o – односторонній обсяг виробництва (для запасів сировини та матеріалів) або реалізації (для запасів готової продукції) у майбутньому періоді;

$Z_{сз}$ – запланована сума запасів сезонного збереження;

$Z_{цп}$ – запланована сума запасів цільового призначення інших видів.

5. Формування ефективних систем контролю за рухом запасів на підприємстві.

Найбільш широке застосування серед систем контролю за рухом запасів у країнах з розвинутою економікою одержала "Система АВС". Суть цієї контролюючої системи полягає в тому, що вся сукупність запасів

товарно-матеріальних цінностей розподіляється на три категорії на основі їх вартості, обсягу і частин витрачання, а також негативних наслідків.

У категорію "А" входять найбільш дорогі види запасів із тривалим циклом замовлення, що потребують постійного моніторингу. Коло товарно-матеріальних цінностей, що входять до категорії "А", звичайно обмежене і потребує щотижневого контролю. У категорію "В" входять товарно-матеріальні цінності, що мають меншу значимість у забезпеченні безперебійного операційного процесу й формуванні кінцевих результатів фінансової діяльності. Запаси цієї групи контролюються один раз на місяць. У категорію "С" входять всі інші товарно-матеріальні цінності з низькою вартістю, що не відіграють значної ролі у формуванні кінцевих фінансових результатів. Обсяг закупівель таких цінностей може бути досить великим, тому контроль за їх рухом здійснюється один раз на квартал. Отже, основний контроль запасів за "Системою АВС" концентрується на найбільш важливій їх категорії з позицій забезпечення безперебійності операційної діяльності підприємства й формування кінцевих фінансових результатів.

У процесі розробки системи управління запасами повинні бути заздалегідь передбачені заходи для прискорення залучення в оборот наднормативних запасів. Це забезпечує звільнення частини фінансових ресурсів, а також зниження розміру втрат товарно-матеріальних цінностей у процесі їх збереження.

6. Реальне відображення у фінансовому обліку вартості запасів товарно-матеріальних цінностей в умовах інфляції.

В умовах інфляційної економіки ціни, за якими сформовані запаси товарно-матеріальних цінностей, потребують відповідного коригування до моменту виробничого споживання або реалізації цих активів. Якщо таке коригування цін не буде зроблене, реальна вартість запасів цих активів буде занижуватися, відповідно буде занижуватися і реальний розмір інвестованого в них капіталу.

У процесі фінансово-господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба проведення розрахунків зі своїми контрагентами, бюджетом, податковими органами. Відвантажуючи продукцію або товари, підприємство, як правило, не отримує гроші негайно, тобто воно кредитує покупців. Таким чином, від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства "мертві" у вигляді дебіторської заборгованості. Тому важливим завданням є ефективне управління дебіторською заборгованістю, спрямоване на оптимізацію загального її розміру та забезпечення своєчасної оплати боргу.

У сучасній господарській практиці дебіторська заборгованість класифікується за такими видами:

1) дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, строк оплати яких не наступив;

2) дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, що неоплачені у вказаний термін;

3) дебіторська заборгованість за отриманими векселями;

4) дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом;

5) дебіторська заборгованість за розрахунками з персоналом;

6) інші види дебіторської заборгованості.

Політика управління дебіторською заборгованістю на плановий період повинна здійснюватись по таких напрямках:

– оптимізація обсягів дебіторської заборгованості;

– забезпечення якості дебіторської заборгованості;

– підвищення швидкості погашення дебіторської заборгованості

Оптимізація обсягів формування дебіторської заборгованості забезпечується управлінням термінами платежів та формами розрахунків підприємства з постачальниками товарів та споживачами продукції.

Управління швидкістю погашення дебіторської заборгованості проводиться з метою найбільш швидкого вивільнення грошових коштів та їх повернення в обіг підприємства.

З цією метою проводяться профілактичні, стимулюючі заходи та заходи з рефінансування заборгованості.

Період погашення дебіторської заборгованості характеризує середню кількість днів між виникненням та погашенням дебіторської заборгованості та розраховується за формулою:

$$ППДЗ = \frac{\overline{ДЗ}}{О_{ДЗ}} \cdot Д, \quad (1.10)$$

де ДЗ – середній обсяг дебіторської заборгованості;

О_{ДЗ} – обсяг операцій підприємства, пов'язаних з утворенням дебіторської заборгованості;

Д – кількість днів в періоді, що аналізується.

У процесі здійснення управління грошовими активами формується відповідна політика даного управління. При цьому варто врахувати, що вимоги забезпечення постійної платоспроможності підприємства визначають необхідність створення великого розміру грошових активів, тобто переслідують цілі максимізації їх середнього залишку в рамках фінансових можливостей підприємства. З іншого боку, варто врахувати, що грошові активи підприємства в національній валюті при їх зберіганні значною мірою схильні до втрати реальної вартості від інфляції; крім того, грошові активи в національній та іноземній валюті при зберіганні втрачають свою вартість у часі, що визначає необхідність мінімізації їх середнього залишку. Ці суперечливі вимоги повинні бути враховані при

розробці політики управління грошовими активами, яка у зв'язку із цим набуває оптимізаційного характеру.

Розробка політики управління грошовими активами підприємства включає такі основні етапи:

1. Аналіз грошових активів підприємства в попередньому періоді.
2. Оптимізація середнього залишку грошових активів підприємства.
3. Диференціація середнього залишку грошових активів у національній та іноземній валюті.
4. Вибір ефективних форм регулювання середнього залишку грошових активів.
5. Забезпечення рентабельного використання тимчасово вільного залишку грошових активів.
6. Побудова ефективних систем контролю за грошовими активами підприємства.

Висновок. Кожне підприємство формує власну політику управління оборотними активами. Ця політика встановлює необхідну потребу в оборотних активах, визначає їх склад і структуру та джерела, з яких повинні фінансуватися ці активи. Політика управління оборотними активами є частиною загальної фінансової стратегії підприємства. В роботі виділено етапи управління оборотними активами, розробивши та реалізувавши дані етапи управління оборотними активами підприємство може підвищити ефективність своєї господарської діяльності.

Управління запасами має велике значення як у виробничому, так і у фінансовому аспектах. Використання запасів підпорядковане єдиній меті – забезпеченню безперервного процесу виробництва та реалізації продукції. Політика управління дебіторською заборгованістю спрямована на регулювання розмірів, термінів погашення та підвищення якості дебіторської заборгованості. Політика управління грошовими активами полягає в оптимізації сукупного розміру їх залишку з метою забезпечення постійної платоспроможності й ефективного використання в процесі збереження.

Література

1. **Грабовський, Б. Є.** Економічне прогнозування та планування. [Текст]. – Вінниця, 2004. - ISBN 966-96559-0-0.
2. **Гусєва, О. У.** Управління оборотними активами торговельних підприємств за умов зростання товарообороту. [Текст]. // Вісник Донецького державного університету економіки і торгівлі, 2001. - №4. с. 180-184. - ISBN 966-581-433-8.
3. **Іванова, М. В.** Системний підхід до управління оборотними коштами // Академічний огляд, 2005. - №1. – с. 48-53.
4. **Никонович, Г.** Оперативний аналіз в системі управління оборотними активами. [Текст]. // Наукові записки. - Випуск 16, 2007. - ISBN 966-577-081-0.

5. **Подольська, В. О.** Управління оборотними активами - запорука фінансової стабільності підприємства. // Регіональні перспективи. - 2004. - №6. - с. 66-67